

Kritik mot Kriminalvården, anstalten Borås, för felaktig information rörande möjligheten att få ett beslut överprövat

Anmälan

I en anmälan som kom in till JO den 18 februari 2020 klagade AA på Kriminalvården, anstalten Borås, och ett vakthavande befäl där. AA anförde bl.a. följande.

Han ansökte om förlängt besök för sina föräldrar eftersom de har en lång resväg till anstalten. Ett vakthavande befäl gav honom ett skriftligt avslagsbeslut med en s.k. post it-lapp där denne hade skrivit att beslutet inte är överklagningsbart, att anstaltens rutiner är så och att han hade rätt att anmäla till JO. Som han tolkar det har befälet infört nya rutiner som innebär att de intagna inte får överklaga vissa beslut. Han ifrågasätter detta och menar att han därigenom helt har berövats rätten att få sin sak prövad i högre instans.

Tillsammans med anmälan gav AA in en kopia av det aktuella beslutet med post it-lappen.

Utredning

Anmälan med bilagt beslut remitterades till Kriminalvården för yttrande. I sitt remissvar anförde Kriminalvården, region Väst, genom tf. regionchefen, följande:

Utredning

Uppgifter om sakhållandena har hämtats in från verksamhetsområde Borås, se bilagerat yttrande och tjänsteanteckning [bilagor här utelämnade; JO:s anm.]

Rättslig reglering

Enligt 7 kap. 1 § fängelselagen (2010:610), FäL, får en intagen ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Av 14 kap. 1 § första stycket FäL, framgår att Kriminalvårdens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 5 §.

Av 14 kap. 2 § första stycket FäL framgår att ett beslut inte får överklagas enligt 1 § första stycket innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Kriminalvårdens bedömning

Av inhämtade uppgifter från anstalten Borås framgår att AA den 10 februari 2020, inför ett planerat besök av sina föräldrar den 22 februari 2020, genom en hemställan begärt att besökstiden den 22 februari 2020 skulle förlängas. Vakthavande befäl, VB, har ej beviljat begäran. VB:s ställningstagande har kommunicerats AA genom att VB under rubriken Beslut på baksidan av hemställan skrivit ”Anstalten Borås beviljar ej förlängda besök på helger” samt kryssat i rutan för Avslås. På hemställan har samtidigt fästs en Post it-lapp med texten ”Ej överklagningsbart beslut. Anstaltens rutiner är på detta vis. Du har rätt att anmäla till ex. JO”.

Som redogjorts för i anstalten Borås yttrande framgår av praxis från bl.a. Kammarrätten i Göteborg (mål nr 4716-16) att ställningstaganden som avser de närmre formerna för genomförande av besök inte anses vara sådana beslut enligt 7 kap. 1 § FäL som får överklagas enligt 14 kap. 1 § FäL.

Enligt rättspraxis ankommer det vidare på den myndighet som ska pröva ett överklagande att också pröva om ett beslut är överklagbart.

När en intagen överklagar ett ställningstagande avseende längden på ett besök ska därför överklagandet och övriga handlingar överlämnas till behörig förvaltningsrätt för prövning huruvida ställningstagandet är överklagbart eller ej. I Kriminalvårdens förvaltningshandbok (2018:12) anges på s. 32 följande ”Om handläggaren kan konstatera att det inte finns något beslut som kan omprövas eller överklagas, skickas skrivelsen vidare till förvaltningsrätten tillsammans med ett yttrande vari handläggaren anger att Kriminalvården anser att det inte finns något överklagbart beslut och redogör för grunderna för inställningen”.

I nu aktuellt ärende har ställningstagandet avseende besökstiden olyckligtvis skrivits ned under rubriken Beslut på hemställans baksida och rutan Avslås har kryssats i. Direkt under detta fält står vidare förtryckt att man kan begära omprövning av beslutet.

Genom detta förfarande kan en intagen lätt bringas uppfattningen att det rör sig om ett omprövningsbart/överklagbart beslut när det egentligen är ett ställningstagande som inte är överklagbart enligt 14 kap. 1 § FäL och därmed inte heller ska omprövas enligt 14 kap. 2 § FäL. Kriminalvården anser därmed att ställningstagandet borde ha kommunicerats AA på ett annat sätt.

Vidare har en post it-lapp olyckligtvis fästs på baksidan av hemställan med texten att detta beslut utifrån anstaltens rutiner inte är överklagbart samt en hänvisning till möjligheten att göra en JO-anmälan.

Av ovan nämnda kammarrättspraxis framgår förvisso att ställningstaganden av denna typ generellt sett ej ansetts överklagbara men det är ändå olyckligt att det på post-it-lappen skrivits att det utifrån anstaltens rutiner inte går att överklaga det aktuella ställningstagandet och istället hänvisat till möjligheten att göra en JO-anmälan. Genom detta förfarande kan en intagen lätt bringas uppfattningen att man inte kan få frågan om överklagbarhet avgjord av högre instans. Kriminalvården anser därmed att AA istället borde upplysts om att det framgår av kammarrättspraxis att denna typ av ställningstaganden generellt sett inte ansetts överklagbara men att han kan få prövat huruvida ställningstagandet i just hans fall är överklagbart eller ej genom att överklaga till förvaltningsrätten.

Som framgår av anstalten Borås yttrande känner Stf anstaltschef till hur denna typ av ärenden fortsättningsvis ska hanteras. Information om hur denna typ av ärenden ska hanteras ges också vid de beslutsfattarutbildningar som regelbundet hålls för nya beslutsfattare i Region Väst.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret, men hördes inte av.

Bedömning

Som Kriminalvården har redogjort för i sitt remissvar är det den instans som ska pröva ett överklagande som har att ta ställning till om ett beslut är överklagbart (47 § första stycket förvaltningslagen [2017:900], FL). Den myndighet som har fattat det överklagade beslutet ska endast ta ställning till om överklagandet har kommit in i rätt tid. Har det inte gjorts det, ska överklagandet enligt huvudregeln avvisas (45 § FL). Avvisas inte överklagandet ska beslutsmyndigheten skyndsamt överlämna detta och övriga handlingar i ärendet till överinstansen för prövning av bl.a. frågan om beslutet är överklagbart (46 § FL). Om myndigheten anser att det inte är möjligt att överklaga beslutet kan den i samband med att överklagandet överlämnas till överinstansen lämna ett yttrande där myndigheten redogör för sin inställning i denna del och skälen för detta. Jag noterar att Kriminalvårdens förvaltningshandbok innehåller en sådan anvisning.

AA har gjort sin hemställan om förlängd besökstid på en standardiserad blankett. Anstalten har angett korta för hand nedtecknade skäl för varför besöket inte kunnat förlängas och kryssat i rutan "Avslås" under rubriken "BESLUT". I anslutning till detta utrymme på blanketten finns en förtryckt upplysning om hur den intagne ska gå tillväga för att begära omprövning av beslutet. Samtidigt har anstalten fäst en lapp på beslutet där det anges bl.a. att beslutet inte är överklagbart och att AA har rätt att göra en anmälan till JO.

Den information som anstalten har lämnat till AA när det gäller hans möjlighet att överklaga beslutet är motsägelsefull. Till det kommer att det alltså inte är anstaltens uppgift att ta ställning till om beslutet är överklagbart. JO har inte heller till uppgift att överpröva enskilda myndighetsbeslut. Genom anstaltens agerande har AA fått uppfattningen att han inte kunde få frågan om beslutets överklagbarhet prövad av domstol. Som Kriminalvården har anfört i sitt yttrande borde anstalten i stället ha upplyst AA om att ställningstagande av det aktuella slaget enligt praxis har ansetts inte vara överklagbara, men samtidigt tydligt ha informerat honom om att han kunde få saken prövad i hans enskilda fall genom att överklaga till förvaltningsrätten. Sammantaget förtjänar anstalten kritik för den missvisande informationen som har lämnats. Jag kan konstatera att anstalten nu känner till hur denna typ av ärenden ska handläggas och ser positivt på att kunskapen ska föras vidare till nya beslutsfattare genom de utbildningar som hålls regelbundet.

Ärendet avslutas.

Katarina Pålsson

Ärendet har föredragits av Klas Johansson. Byråchefen Catrine Björkman har deltagit i beredningen.